

M. I. A. GRZEGORCZYK

POCZĄTKI ŻYCIA

ARTUR SAWICKI

Początek wiosny kojarzy się wszystkim z pękaniem pąków liściowych drzew, pyleniem leszczyny oraz zakwitaniem przebiśniegów i krokusów. Często nie zdajemy sobie sprawy, że jest to także okres, kiedy wśród zwierząt przychodzą na świat młode osobniki. Warto wiedzieć, że nawet w zimie niektóre gatunki naszej fauny stają się szczęśliwymi rodzicami. Przyjrzyjmy się niektórym z ich przedstawicieli.

Zimowe maluchy

Okres zimy jest bardzo trudny dla wielu gatunków ptaków, głównie z powodu grubej pokrywy śniegu oraz braku dostępu do pokarmu. Wśród skrzydlatych przedstawicieli odżywiających się owadami i płazami dobrym rozwiązaniem przetrwania okresu zimy jest wędrówka do ciepłych krajów. Jednak są również gatunki, które w specyficzny sposób dostosowały się do tej trudnej pory roku. Przykładem może być krzyżodziób świerkowy, występujący w borach iglastych, głównie świerkowych. Odżywia się on nasionami drzew iglastych, stąd też gnieździ się w czasie, gdy jest tam najwięcej pokarmu tj. zimą i wczesną wiosną. W okresie od stycznia do marca przychodzą również na świat pisklęta krzyżodzioba, którymi opiekuje się wyłącznie samica. Młode pozostają w gnieździe przez dwa tygodnie. Ze

względu na to, że nasiona świerka są bardzo kalorycznym pokarmem, pisklęta są karmione w znacznych odstępach czasu. Warto wiedzieć, że jest to ewenement, gdyż na ogół potomstwo ptaków śpiewających jest karmione przez rodziców owadami. Krzyżodziób odbywa czasami powtórne lęgi w okresie letnim. Gatunek ten zaliczany jest do grupy gniazdowników, tzn. ptaków, których młode muszą przebywać w gnieździe i być pod opieką rodziców do momentu usamodzielnienia się. Ale nawet po osiągnięciu umiejętności samodzielnego latania jeszcze przez pewien czas są karmione przez rodziców.

Te co skaczą i fruważą

Największą europejską sową, występującą w starych lasach w Polsce, jest puchacz. Gniazdo zakłada on na drzewie, często w gniazdach

innych drapieżnych ptaków lub na ziemi, w zacisznym i niedostępnym miejscu. Gody rozpoczynają się wcześnie, jeszcze w zimie, a do lęgów przystępują w lutym. Samica składa 2–4 jaja w odstępach 3-dniowych, co zwykle powoduje różnice wieku i wielkości piskląt. Młode przebywają w gnieździe ok. 1,5 miesiąca. Po jego opuszczeniu mają jednak stały kontakt głosowy z rodzicami i pozostają pod ich opieką przez niemal pół roku. Przez kilka pierwszych tygodni po opuszczeniu gniazda młode puchacze poruszają się po ziemi, niezdarnie biegając i podskakując. W tym wieku są najbardziej narażone na ataki drapieżników: lisów, jenotów, zdziczałych psów, a nawet dzików.

Skok z dziupli

Przedstawicielem drugiej grupy ptaków – zagniazdowników, które bardzo szybko od momentu przyścia na świat opuszczają gniazdo, jest gągoł krzykliwy. Kaczka ta zamieszkuje zbiorniki wodne, w sąsiedztwie lasów ze starymi drzewami. Wyprowadza jeden lęg na początku kwietnia. Gniazda zakłada najczęściej w dziuplach drzew, ale czasem wykorzystuje budki lęgowe. Przy niedostatku miejsc gniazdowych zdarza się, że w jednym gnieździe znajdują się jaja zniesione przez dwie samice.

Remiz

W wyborze dziupli istotne jest, że musi być ona znacznych rozmiarów i położona na dużej wysokości – najczęściej 6–8 metrów, ale zdarza się, że rekordziści wybierają dziuple na wysokości 15 metrów. Na początku kwietnia gągoł wyprowadza młode. Pisklęta przebywają w gnieździe ok. 1 dnia. Wtedy matka pokrywa ich puch substancją wodoodporną, dzięki czemu nie chłonie on wody. Następnego dnia wabi ona pisklęta z powierzchni wody, mobilizując je do skoku z dziupli. Skaczą pojedynczo, odbijając się jak piłeczki od napotkanych po drodze gałęzi. Aby zmniejszyć niebezpieczeństwo przykrego upadku, pisklęta są bardzo lekkie – pokryte puchem i zaopatrzone w worki powietrzne, a także korzystają z rozpostartych błon pławnych przy lądowaniu. Usamodzielniają się bardzo wcześnie, bo już w wieku 5–10 dni.

Czujny jak żuraw

Przedstawicielem ptaków budujących gniazda na ziemi, w bardzo podmokłym terenie, z reguły otoczonych wodą jest żuraw. Wyprowadza on lęg od marca, samica najczęściej składa dwa jaja, które wysiadują oboje rodzice. Zmiana wysiadywania jaj przez partnera odbywa się z ca-

łym ceremoniałem. Pisklęta opuszczają gniazdo po 24 godzinach od wyklucia, lecz przez jeszcze długi czas wracają na noc do gniazda lub znajdujących się w pobliżu gniazd zastępczych. W pierwszym okresie życia pisklęta są karmione przez rodziców, a zdolność lotu uzyskują po trzech miesiącach. Troskliwą opieką rodziców otoczone są aż do jesieni. Żuraw jest symbolem odradzania się przyrody po zimie. Obserwowane klucze żurawi na niebie oraz ich charakterystyczny głos zwany klangorem, są przez mieszkańców wsi w Polsce traktowane jako zapowiedź wiosny. Żurawie są bardzo płochliwe i ostrożne, bacznie obserwują okolice. Stąd też wzięło się powiedzenie „czujny jak żuraw”.

Pasiasta młodzież

Jednym z najczęściej spotykanych leśnych ssaków wszystkożernych, jest dzik. Ruja trwa od listopada do lutego. Młode, zwane warchlakami, rodzą się przeważnie w marcu. W jednym miocie rodzi się od 3 do 7, a wyjątkowo do 12 młodych dziczek. Przychodzą one na świat w specjalnie przygotowanym barłogu zbudowanym z suchej ściółki leśnej, pod okapem nisko zwisających gałęzi drzew, przeważnie w młodnikach. Warchlaki mają

jasnobrązowe ubarwienie, z licznymi czarnymi pasami wzdłuż ciała, które zaczynają zanikać w wieku 3–4 miesięcy. Matka karmi swoje młode do 4 miesięcy, choć już po 3 tygodniach życia zaczynają one pobierać stały pokarm. Samice z młodymi tworzą stada zwane watahami, liczące od kilku do kilkudziesięciu sztuk. Młode dziki w drugim roku życia nazywane przelatkami, a w trzecim – wycinkami. W przypadku zagrożenia matka chroniąc swoje potomstwo potrafi być agresywna i przy zbyt bliskim podejściu może szarżować w kierunku przeciwnika.

Narodziny w gawrze

Niedźwiędź brunatny jest ssakiem, który przed nadejściem zimy szykuje sobie odpowiednie miejsce na zimowe legowisko – gawrę. Najczęściej na ten cel wybiera miejsca ustronne, pod wykrotami, wśród skał, w gęstych ostępach leśnych. Samice niedźwiedzia już na początku listopada zapadają w płytki sen zimowy, natomiast samce włączają się jeszcze po lesie do połowy grudnia. Niedźwiadki przychodzą na świat w czasie snu zimowego matki, najczęściej w styczniu lub lutym. Zazwyczaj niedźwiedzica rodzi 1–2 młode, co drugi rok.

Puchacz

Żuraw

Modraszka

Matka przez cały okres karmienia nie pobiera pokarmu. Młode niedźwiedzie otwierają oczy dopiero po 4–5 tygodniach życia. Po urodzeniu młode mają ok. 25 cm długości. W razie niebezpieczeństwa matka przenosi noworodki w zębach w bezpieczne miejsce. Tylko w przypadku uniemożliwienia jej ucieczki z dziećmi, atakuje napastnika. Po 4 miesiącach wychodzą one z matką na poszukiwanie pokarmu. Młode pozostają z niedźwiedzicą blisko 1,5 roku.

Zajęcze kotlinki

Zając szarak to mieszkaniec pól, łąk, młodników leśnych i obrzeży lasów. Jest to gatunek, który w ciągu roku ma 3–4 mioty. Pierwszy z nich przypada na luty–marzec, ostatni w lipcu–sierpniu. Każdorazowo na świat przychodzi od 2 do 5 młodych, które rodzą się pokryte sierścią, mają od razu otwarte oczy i są bardzo ruchliwe. Zając w przeciwieństwie do królika nie kopie nor, robi jedynie płytkie zagłębienia w ziemi, tzw. kotlinki. Samica karmi młode mlekiem przez 3 tygodnie, po kilku dniach jedzą też pokarm roślinny. Po krótkim czasie zajęczki zajmują oddzielne kotlinki, w których przebywają samotnie i tylko na poszukiwanie pokarmu wychodzą razem.

Samodzielne stają się po 2 tygodniach. Młode zajęce narażone są na ataki drapieżników, zarówno z ziemi, jak i z powietrza. Dlatego też siedzą one nieruchomo przycupnięte na ziemi, gdyż wówczas są trudno dostrzegalne.

Grunt to rodzinka

Borsuk jest największym krajowym przedstawicielem łasicowatych. Zamieszkuje lasy, a także zarośla i remizy śródpolne. Żyje gromadnie, w dużych zespołach rodzinnych. Rodziny te zakładają kolonie nor, połączonych ścieżkami. Nory te są wyjątkowo rozległe i są zamieszkiwane przez kolejne pokolenia borsuków, a czasem wraz z dodatkowymi „lokatarami” – lisami, rzadziej kunami, a wyjątkowo nawet z wydrami. Przez całe lato borsuk intensywnie się tuczy, a na jesieni rozpoczyna przygotowania do snu zimowego – wyściela swą norę grubą warstwą liści i trawy. W norze dożywia się nadal zgromadzonymi zapasami pokarmu, aż do nadejścia chłódów, kiedy zapada w odrętwienie. W marcu lub kwietniu samica rodzi od 2 do 6 młodych. Poród odbywa się w starannie oczyszczonej jamie, na suchym legowisku. Do 3 miesiąca życia młode borsuki odżywiają się mlekiem matki. Po 5 tygodniach

otwierają oczy, a po 6–8 tygodniach wychodzą po raz pierwszy na światło dzienne. Potomstwo wychodzi z nor dopiero po rodzicach. Po wyjściu z nory borsuki bawią się przez chwilę, zanim wyruszą na nocną wędrówkę. Zabawy ich polegają na wzajemnych gonitwach, przy których wydają wesołe okrzyki, co jest szczególnie zdumiewające u nocnych drapieżników. Są one zwierzętami wyjątkowo czystymi, a swych potrzeb fizjologicznych nie załatwiają w norze mieszkalnej, lecz budują w tym celu specjalne dołki w pobliżu nory tzw. latryny. Porządku uczą również swoje dzieci, co sprawia, że zwierzęta te przeważnie nie mają pasożytów i bardzo rzadko chorują. W końcu października młode borsuki opuszczają rodziców i przeprowadzają się do własnej nory. Para borsuków pozostaje wiernym „małżeństwem” przez całe życie, które trwa 10–12 lat.

Start młodego pokolenia zwierząt w życie, w trudnych warunkach nadejścia wiosny łączy się bardzo ściśle z „odpowiedzialną” opieką rodziców. Mimo że czas tej opieki w królestwie zwierząt, jak wynika z przedstawionych przykładów jest bardzo różny, czasem wyjątkowo krótki, to decyduje ona o przetrwaniu. □

